

**UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE ARTE DIN BUCUREȘTI
FACULTATEA DE ARTE PLASTICE**

**Pictura italiană din perioada 1200-1400
și icoana bizantină din perioada 1300-1600
în Grecia și Rusia.
Explorări gramaticale comparative.**

Coordonator științific:

Prof.univ.dr. Cătălin Bălescu

Doctorand:

Simion Eduard-Andrei

București, 2023

Cuprins

Introducere	5
Capitolul 1. Înțelegerea istorică, culturală și vizuală a artei prerenașterii și a artei bizantine	11
1.1. Clasificare istorică a duecento-ului și trecento-ului	19
1.2. Clasificare istorică a artei bizantine	23
1.3. Canonul bizantin	26
1.4. Clasic și Baroc	29
Capitolul 2. Artă, arhivă și cercetare artistică	34
2.1. Manifestări artistice ale arhivei. Arhiva ca lucrare de artă	35
2.1.1. Atlasul lui Gerhard Richter	35
2.1.2. Time capsules	37
2.2. Arhiva ca mod de cercetare	39
2.2.1. Aby Warburg	39
2.2.2. Arhiva digitală	40
Capitolul 3. Constituirea bazei de date de 1029 de imagini	43
3.1. Descrierea și înțelegerea parametrilor de analiză a aplicației software 3A	46
3.2. Analiza relațiilor cantitative	47
3.3. Analiza structurii geometrice	52
3.3.1. Secțiunea de Aur și subdiviziunile ei	53
3.3.2. Consonanțe muzicale	55
3.3.3. Poligoane regulate	58
3.4. Cluster: formare, grupare și analiză	58
Capitolul 4. Raporturi cantitative în baza de date	60
4.1. Raport cantitativ pe 2 niveluri tonale: alb, negru	61
4.2. Raport cantitativ pe 4 niveluri tonale: alb, negru, gri 1 și gri 2	71
4.3. Raport cantitativ pe 6 niveluri tonale: alb, negru, gri 1, gri 2, gri 3 și gri 4	77
4.4. Raport cantitativ pe 2 niveluri cromatice RGB	86
Capitolul 5. Constante de structură geometrică	96
5.1. Simetria axială. Jumătățile cadrului	97
5.2. Diagonalele cadrului	104
5.3. Treimile cadrului	106
5.4. Sferturile cadrului	115
5.5. Secțiunea de aur	121
5.6. Prima subdiviziune a secțiunii de aur	133
5.7. A doua subdiviziune a secțiunii de aur	139
5.8. Poligoane regulate	145
Capitolul 6. Consonanțele muzicale	152
6.1. 1&2 Diapason	152
6.2. 2&3 Diapentă	155
6.3. 3&4 Diatesaron	158
6.4. 1&3 (3, 6, 9) Diapason Diapentă	162

6.5. 3&4 (3, 6, 8) Diapason Diatesaron	165
6.6. 4, 6, 9 Dublu Diapentă	167
6.7. 9&12&16 Dublu Diatesaron	171
Capitolul 7. Analiza clusterelor semnificative din arta prerenașterii și arta bizantina rusească și grecească a secolelor XIV, XV și XVI	175
7.1. Analiza geometrică și cantitativă a clusterul cu dominantă a jumătăților de cadru 647/1029	176
7.2. Analiza geometrică și cantitativă a clusterul cu dominantă ØA vertical 533/1029	185
7.3. Analiza geometrică și cantitativă a clusterul cu dominantă a axelor verticale ale primei și a celei de-a doua treime	196
7.4. Cluster cu Jumătățile cadrului: Sus / jos + Stânga / dreapta, Secțiunea de aur: ØA vertical și constante cantitative pe 6 niveluri între Gri1 și Gri2	201
Capitolul 8. Analiza clusterelor grupate pe reprezentări/tematic	204
8.1. Analiza geometrică și cantitativă a clusterul cu reprezentări ale Maicii Domnului 145/1029 de imagini	205
8.2. Analiza geometrică a clusterul cu reprezentări ale lui Iisus Hristos 46/1029 de imagini	208
8.3. Analiza geometrică și cantitativă a clusterul cu scena Răstignirii 60/1029 de imagini	210
Capitolul 9. Concluziile analizei	213
Bibliografie	218

Rezumat

Modificările aduse de internet în cultura și civilizația umană au schimbat modul în care lumea se percepe pe ea însăși; odată cu apariția internetului primatul cuvântului a scăzut în raport cu imaginea.¹ În cele din urmă, întreaga cultură digitală este profund vizuală.

Însăși analiza comparativ gramaticală a perioadelor artistice a devenit astăzi posibilă datorită dezvoltării tehnologice, care a pus la îndemâna cercetării, printre altele, arhivele de imagini digitale. Pe baza tehnologiei informaționale, o importantă cantitate de informație culturală vine odată cu ajutorul interfețelor. Astfel, imaginea numerică, caracterizată printr-o mulțime finită de valori numerice, ajunge să fie cuantificabilă.

Cercetarea doctorală propusă de noi se bazează pe analiza gramatical-sintactică comparativă a artei pre-renașcentiste din secolele al XIII-lea și al XIV-lea, și a artei bizantine a secolelor al XIV-lea, al XV-lea și al XVI-lea din Grecia și Rusia. Perioadele alese pentru studiu conțin, în opinia noastră, atât puncte comune, cât și diferențe majore de expresie, analiza urmând să scoată la iveală imaginile arhetipale pe baza unor parametrii cuantificabili. Astfel, în căutarea unor constante expresive care vor releva și revela interconectivitatea lor, vom reduce informația imaginilor existente la un numitor comun numeric.

Cercetarea noastră pleacă de la premiza că punctul comun major al celor două perioade alese constă în scopul utilizării genurilor de imagini caracteristice, ambele tipuri de expresii artistice specifice fiind la fel de profund religioase, de teologice, cu scop liturgic și „vorbind” despre transcendent. În același timp însă, chiar în condițiile similitudinii de semnificare religioasă menționată, expresia artistică este diferită, date fiind nu numai distanțele temporale ci și diferențele geografice și de gândire între cultura latină și cea bizantină. Acest aspect de unitate în diversitate și diversitate în unitate - un principiu oarecum paradoxal prin definiție, se datorează printre altele și faptului că artiștii vremii, inclusiv cei care lucrau pe teritoriul Italiei și care cunoșteau tradițiile latine sau gotice în pictură, erau eminentamente tributari stilistic aceleași școli bizantine. Se știe, de altfel, că după cea de-a patra cruciadă (încheiată faptic la 1204), mulți pictori greci au emigrat care-ncotro, dar cei mai mulți dintre aceștia se pare că au mers către Italia. Unii dintre aceștia au rămas fideli

---

¹ Victoria Vesna, *Database Aesthetics: Of Containers, Chronofiles, Time Capsules, Xanadu, Alexandria and the World Brain. Libraries/Museums, Text/Image Databasing. Citit de la:* http://time.arts.ucla.edu/AI_Society/vesna_essay.html, accesat în data de 16.05.2021

canonului bizantin, alții au inclus în operele lor și elemente specifice viziunii europene pre-renascentiste cu care au venit în contact nemijlocit.

Alegerea de către noi, pentru analiză, a celor două perioade menționate este consecința curiozității noastre epistemologice privind paradoxul asemănării și diferenței de expresie a genurilor de imagini specifice celor două stiluri caracteristice. Cu toate acestea, și chiar din dorința de înțelegere cât mai exactă a limbajelor artistice utilizate în aceste două perioade și, corespunzător, a stilurilor lor caracteristice, plecăm în demersul propus de la supoziția că anumite creații artistice sunt atemporale și universale în ceea ce privește structura lor.

Pentru a determina constantele semnificative și a găsi similitudini și diferențe între perioadele artistice propuse spre cercetare, vom analiza atât raporturile cantitative pe două, patru și șase niveluri, cât și raporturile cromatice specifice. Trebuie să înțelegem raportul cantitativ ca bază a relației dintre formă, cadru și culoare iar raporturile tonal și cromatic, în funcție de cantitățile dominante prezente în lucrări.

Capitolul 1. Înțelegerea istorică, culturală și vizuală a artei Pre-Renașterii și a Artei Bizantine

În primul capitol am dorit să evidențiez contextul istoric al evoluției artelor vizuale ale pre-renașterii italiene și bizantine, care este cu adevărat unul de mare complexitate. Astfel, caracterul monumental al artei bizantine a fost preluat din arta clasică - ca atitudine nobilă a personajelor reprezentate și ca grație a drapajelor, dar și din artele orientale - ca sens filozofic al monumentalității reprezentate. Este interesant de subliniat că virtuțile plastice inițiale ale artei bizantine au dăinuit în estul european ortodox până în zilele noastre, în timp ce ele au dispărut relativ repede și definitiv din imagistica religioasă a vestului european.

Peste valorile mai sus menționate, arta bizantină a suprapus cu mare grație creativă ideologia creștină. În ideea opoziției dintre divin și lumesc, pictura și chiar întreaga artă bizantină nu a reprodus modele pământești ci, prin disproporția personajelor redată și pozițiile lor aparent încremenite, a încercat permanent să pătrundă în lumea spirituală a divinității, să exprime pacea și liniștea ca atribute nelipsite ale sfințeniei. Expresia artistică pornea în acest fel, de la un sens teologic, pentru a propune o ideologie etică. Imaginile plate ale icoanelor bizantine, concepute cu un desen schematic și cu un accent sporit pe jocul de lumini și pe forța culorilor, trebuiau să-l inspire pe credinciosul privitor în apropierea de divinitate. Toate aceste caracteristici sunt motive de a considera arta bizantină mai rațională și mai reflexivă în comparație cu arta occidentală - caracterizabilă printr-o mare tensiune emotivă.

Pre-renașterea, în calitatea sa de fenomen artistic care s-a manifestat în secolele al XIII-lea (Duecento) și al XIV-lea (Trecento), a pregătit drumul pentru arta Renașterii. Pre-Renașterea pornește de pe o temelie anticlasică, constituindu-se ca o viziune transformatoare, care a mijlocit între anticlasicismul medieval răsăritean sau apusean și clasicismul artei Renașterii. Viziunii anticlasice medievale îi corespunde ca reprezentare modelul ideoplast² păstrat încă de la arta bizantină, dar și întrezărirea modelului fizioplast³, care a stăpânit definitiv viziunea artistului odată ce Renașterea s-a instaurat în secolul al XV-lea. Ernst Hans Gombrich ne semnalează o diferență profundă între arta europeană occidentală față de cea orientală: „...Ceva deosebește profund arta Europei Occidentale de arta Orientului. Acolo (în Orient - n.n.) puteau să treacă mii de ani fără nicio schimbare în privința stilurilor. Occidentul nu a cunoscut însă niciodată o astfel de permanență. Întotdeauna a fost neliniștit, în căutarea unor idei, unor soluții noi”⁴.

Capitolul 2. Artă, arhivă și cercetare artistică

În acest capitol ne propunem să înțelegem mai bine ce înseamnă practicile artistice în cercetarea artistică, trebuie să precizăm mai exact ce înseamnă o arhivă, și cum se compune aceasta. „Arhiva este definită ca o colecție de documente generate de o anumită persoană, familie sau organizație în timpul activităților lor și care au fost alese pentru a fi păstrate permanent. Arhivele pot include imagini de fundal, cărți, fotografii, înregistrări audio-vizuale sau alte tipuri de materiale”⁵.

Efortul de democratizare al arhivelor își găsește treptat victoria în epoca digitală, unde toate informațiile își găsesc cumva drum către marea bază de date a internetului. În ziua de azi, arhiva se referă la conținutul strâns de muzee, biblioteci și instituții, care înregistrează întregul istoric existent, dar și la arhivele strânse de particulari și de artiști.

În sfera practicilor artistice, întâlnim și arhiva ca lucrare de artă, așa cum este arhiva de fotografii a lui Gerhard Richter, *Atlas*, care se compune din fotografii, articole sau poze din ziare și schițe ale artistului, care au fost lipite pe foi de hârtie. Artistul a început să strângă toate acestea de la mijlocul anilor 60, iar apoi să le pună cap la cap într-o ordine. „La început am încercat să adăpostesc tot ceea ce era undeva între artă și gunoi și asta mi s-a părut

² Termenul de ideoplast se referă la reprezentările simbolice din artă și este preluat din cartea *Zur Psychologie der primitiven Kunst, 1907*, publicată de autorul german Max Verworn.

³ Termenul de fizioplast se referă la reprezentările artistice care reproduc veridic un obiect din realitate și este preluat din cartea *Zur Psychologie der primitiven Kunst, 1907*, publicată de autorul german Max Verworn.

⁴ Ernst Hans Gombrich, *Istoria artei*, București, Editura Pro Editura, 1994, p. 279.

⁵ Katy Suggitt, *How do artists use, create and respond to archives?*, Manchester Metropolitan University, 2010, p. 2. (trad. aut.).

oarecum important pentru mine și mi se părea un păcat să le arunc”⁶. În prezent, proiectul artistului a strâns 802 de foi, însumând aproape patru decenii din viața și munca lui Richter.

Alt proiect legat de arhivarea obiectelor este cel al lui Andy Warhol, „Capsule de timp” (Time capsules), unde putem vedea cum artistul a vrut să-și creeze o arhivă proprie, păstrând obiecte cotidiene care l-au marcat sau care au făcut parte din experiența lui artistică și de viață. Artistul a colecționat, oarecum în ordine calendaristică, cele mai diverse obiecte: fotografii, notițe, materiale de artă, postere, casete audio cu conversațiile dintre el și asociații lui, reviste, obiecte artistice, corepondență și multe altele. Obiectele au fost păstrate de Andy Warhol în cutii de carton sigilate.

Există și practica formării de arhive numai din imagini, formând colecții în care modul de organizare, rearanjare și recontextualizare, pot să genereze noi înțelesuri pentru imagini. Proiectul de suflet al istoricului de artă și teoreticianului Aby Warburg a fost, de exemplu, *Atlasul Mnemosyne*. Proiectul este format din 63 de panouri de lemn, de aproximativ 150x200 cm, acoperite cu pânză neagră, unde istoricul de artă a pus alături de fotografii-reproduceri cu imagini din istoria artei, și fotografii cotidiene - toate grupate și aranjate printr-un proces de adăugare și substragere.

Capitolul 3. Constituirea bazei de date de 1029 de imagini

Cercetarea doctorală este formată din următoarele trei mari etape:

1) instituirea arhivei de 1029 imagini. Cele 1029 de imagini au fost grupate încă de la început pe criterii istorice, dobândind astfel un cluster de 470 de imagini pentru arta prerenașterii și un cluster format din icoane bizantine de 559 de imagini. Clusterul bizantin este format, la rândul său, din 389 de icoane din zona geografică a Rusiei și 170 de icoane din zona geografică a Greciei

2) analiza arhivei cu ajutorul aplicației 3A. Clusterelor menționate anterior au fost introduse în aplicația 3A, unde au format o bază de date comună. După încărcarea și inventarierea arhivei în aplicație, a urmat o analiză individuală pe fiecare imagine în parte, analiză care a avut în vedere cantitățile valorice, cromatice și structura geometrică din spatele imaginilor.

3) clasificarea informațiilor, formarea de clustere semnificative și interpretarea lor.

---

⁶ Gerhard Richter, Dieter Elger, Hans Ulrich Obrist, *Text. Writings, Interviews and Letters 1961–2007*, Thames & Hudson, Londra, 2009, p. 332. (trad. aut.)

Capitolul 4. Raporturi cantitative în baza de date

În această etapă am efectuat o analiză a raporturilor cantitative pe întreaga bază de date, formată din 1029 de imagini. Cu ajutorul aplicației 3A vom urmări următoarele raporturi cantitative: reducerea imaginii la 2 niveluri tonale: alb și negru, la 4 niveluri tonale: alb, negru, gri 1 și gri 2, la 6 niveluri tonale: alb, negru, gri 1, gri 2, gri 3, gri 4 și la 2 niveluri cromatice.

Raportul cantitativ pe 2 niveluri tonale: alb, negru

Alb/ Negru <1.0 – 923/1029 de imagini (89,70%). Aceste 923 de imagini din baza de date au peste 50% negru.

Alb = Negru – 204/1029 de imagini (19,83%). Imaginile rezultate prezintă un raport de 1/1 între închis și deschis.

Alb = 20%, Negru = 70% - 270/1029 de imagini (26,24%). Am selectat cele 270 de lucrări care au dominantă de cel puțin 70% închis și cel puțin 20% deschis

Raport cantitativ pe 4 niveluri tonale: alb, negru, gri 1 și gri 2

În cazul unei analize a imaginii cu un raport cantitativ pe 4 niveluri tonale, avem parte de o îmbogățire a raportului valoric prin adăugarea celor două tonuri de griuri intermediare, care reduc gradul de stilizare al imaginii. Astfel, raportul Gri 1 vizează tonul valoric mai închis, în timp ce raportul Gri 2 reprezintă tonul valoric mai luminos al unei imagini.

Gri 1 = Gri 2 – 418/1029 de imagini (40,62%). Acest filtru aplicat peste baza de date ne oferă un raport apropiat de 50% între Gri 1 și Gri 2.

Raport cantitativ pe 6 niveluri tonale: alb, negru, gri 1, gri 2, gri 3 și gri 4

În cazul analizei celor patru griuri intermediare pe 6 niveluri cantitative, constatăm o creștere exponențială a ponderii lor, comparativ cu negrul și albul.

Gri 1 = Gri 2 – 474/1029 de imagini (46,06%)

Gri 2 = Gri 3 – 458/1029 de imagini (44,51%)

Toate aceste imagini rezultate din baza de date au un raport echilibrat între cele două griuri.

Remarcăm și similitudini în distribuirea procentuală între cele două griuri.

Raport cantitativ pe 2 niveluri cromatice RGB

Din analiza cromatică a bazei noastre de date, deslușim foarte ușor dominantele cantitative. De departe cel mai important loc îl ocupă negrul, urmat de roșu, galben și alb. Din aceste patru cantități, la o relație cantitativă de cel puțin 10% în imagine vom descoperi: negru prezent în 1016 imagini, roșu în 944 de imagini, galben în 849 de imagini și alb în 384 de imagini. La o relație cantitativă de cel puțin 20% în imagine, vom avea: negru în 940 de imagini, roșu în 666 de imagini, galben în 563 de imagini și alb în 268 de imagini. La o relație cantitativă de cel puțin 30% în imagine, vom avea următorul raport: negru în 772 de imagini, roșu în 333 de imagini, galben în 268 de imagini.

Capitolul 5. Constante de structură geometrică

Prin acest capitol identificăm structură geometrică care se manifestă în tramele compoziționale ale imaginilor din baza noastră de date, care cuprinde 1029 de imagini (470 de imagini din arta prerenașterii; 559 de imagini din arta bizantină). Prezentăm mai jos, cele mai importante raporturi rezultate.

Simetria axială. Jumătățile cadrului – 647/1029 de imagini (62,88%). Imaginile rezultate conțin atât axul vertical, cât și axul orizontal în cadru. Numărul mare de imagini care prezintă axele mediane ale cadrului ne confirmă că avem parte de o constantă a bazei de date care se manifestă atât în imaginile din clusterul bizantin, cât și în clusterul pre-renașterii.

Diagonalele cadrului – 23/1029 de imagini (2,24%). Imaginile care se construiesc pe diagonalele cadrului, sunt într-un procent redus, astfel devenind ne semnificative pentru analiza noastră.

Treimile cadrului - Prima și a doua treime verticală – 339/1029 de imagini (32,94%). Dominant în cadru se păstrează prezența liniilor verticale ale treimii cu 339 de imagini din baza de date care conțin și prima și a doua treime verticală, numărul destul de numeros de imagini și distribuția simetrică între clusterul bizantin și cel prerenașterii ne semnaleză o constantă geometrică în baza de date.

Sferturile cadrului - Primul și al treilea sfert vertical – 242/1029 de imagini (23,52%).

Pe baza informațiilor oferite de aplicația 3A, constatăm că cele mai utilizate dintre sferturi sunt pe axele verticale cu 242 de imagini care prezintă primul și al treilea sfert.

Secțiunea de aur – $\emptyset A + \emptyset B$ Vertical – 370/1029 de imagini (35,96%)

În cazul analizei secțiunii de aur aplicată pe imaginile din baza de date, vom avea o dominantă a liniilor verticale $\emptyset A$ și $\emptyset B$ cu 370 de imagini care prezintă ambele axe.

Capitolul 6. Consonanțele muzicale

În analiza imaginii privind consonanțele muzicale asociate imaginilor icoanelor și panourilor realizate în perioadele pre-renașterii italiene și artei bizantine din secolele al XIV-lea, al XV-lea și al XVI-lea - proprie Greciei și Rusiei, reamintim ideea enunțată mai devreme că natura acestei asocieri muzicale este din punct de vedere structural de factură matematică, dat fiind că pentru imaginile analizate se aplică raporturi matematice de genul $1/2$, $2/3$, $3/4$, simple și măsurabile.

1&2 Diapason – 115/1029 de imagini (11,2%). Raportul muzical poate să ofere extensii relativ scăzute ale spațiului virtual al tabloului, fiind vizate în mod special imaginile care au amplasate central elemente ale compoziției.

2&3 Diapentă – 369/1029 de imagini (35,9%). Extensiile date de acest raport sunt destul de reduse și pot viza elemente aproape periferice din compoziția imaginii.

3&4 Diatesaron – 480/1029 de imagini (46,6%).

1&3 (3,6,9) Diapason Diapentă – 80/1029 de imagini (7,8%).

3&4 (3, 6, 8) Diapason Diatesaron – 61/1029 de imagini (5,8%)

4, 6, 9 Dublu Diapentă – 325/1029 de imagini (31,6%). Prezent în 325 de imagini (31,6%) raportul de 4, 6, 9 Dublu Diapentă, prin intersecțiile axelor orizontale și verticale oferă cele mai ample extensii virtuale dincolo de limita fizică a cadrului.

9&12&16 Dublu Diatesaron – 721/1029 (70,01%). De departe cel mai amplu raport muzical prezent în baza de date, datorat și prin prezența mare de linii armonice, raportul de 9&12&16 Dublu Diatesaron ne oferă 721 de imagini.

Capitolul 7. Analiza clusterelor semnificative din arta pre-renașterii și arta bizantină rusească și grecească a secolelor XIV, XV și XVI.

În urma analizei armăturii cadrului din baza de date și a concluziilor colectate în urma analizei, în acest capitol am extras clusterelor cele mai semnificative din punct de vedere geometric și le-am supus unei analize cantitative pentru a proba ipoteza unor clusterelor arhetip care conțin atât constante expresive din analiza geometrică, cât și constante cantitative.

Clusterelor care au rezultat în urma analizei geometrice, care prezintă constante geometrice și urmează să fie supuse analizei cantitative sunt următoarele:

1. Jumătățile cadrului: Sus / jos + Stânga / dreapta → 647/1029 de imagini (62,88 %)
2. Secțiunea de aur: ØA vertical → 533/1029 de imagini (51,80 %)
3. Treimea cadrului: Prima și a doua treime verticală → 339/1029 de imagini (32,94%)

Pe lângă această analiză încrucișată, vom prezenta și un cluster arhetip care conține trei constante expresive:

Jumătățile cadrului + ØA vertical + Gri 1 = Gri 2 – 164/1029 de imagini (15,94%)

Imaginile rezultate, deși mai reduse numeric, sunt importante deoarece relevă un arhetip de reprezentare bogat în constante expresive, care se manifestă dincolo de timp, de spațiu geografic și de stil artistic.

Capitolul 8. Analiza clusterelor grupate pe reprezentări/tematic

Imaginile din baza de date au fost supuse unui proces de catalogare și înregistrare în funcție de tematică, rezultând clusterelor care împărtășesc tema, compoziția și chiar raporturi valorice și cromatice asemănătoare. Prin clasificarea bazei de date, am încercat să grupăm imaginile în funcție de modul de reprezentare ale unor personaje cheie sau în funcție de tematica iconografică. Imaginile rezultate au fost, apoi, analizate pentru a găsi cele mai importante constante expresive. Astfel, cele mai importante clusterelor cu reprezentări/tematici semnificative sunt următoarele:

1. Reprezentări cu Maica Domnului – 145/1029 de imagini (14,1 %)
2. Reprezentări cu Hristos – 46/1029 de imagini (4,5 %)
3. Scena Răstignirii – 60/1029 de imagini (5,8 %)

Capitolul 9. Concluziile analizei

În ultimul capitol al tezei, ofer o privire de ansamblu asupra concluziilor și a similitudinilor dintre cele două manifestări artistice, care străbat tipare, spațiul și timpul în care acestea se manifestă. Prin analiza de cluster (*clustering*) au rezultat baze de date cu constante expresive comune între cele două mari perioade artistice comparate.

Observăm în urma analizei cantitative un raport similar de construcție a imaginilor din punct de vedere atât valoric, cât și cromatic. Diferențele gramaticale dintre arta prerenașterii și arta bizantină sunt minore și nu sunt atât de importante pe cât sunt asemănările dintre cele două. Toate aceste similitudini cantitative și cromatice sunt prezente, iar pentru ele se pot găsi explicații, însă scopul acestui doctorat nu este pentru a spune cu precizie și fără de eroare de ce apar aceste similitudini, ci doar să demonstreze că ele există. Această unitate se vede în similitudinile descoperite și în urma analizei cantitative, cromatice și a structurii geometrice și le putem pune pe utilizarea tehnicii picturale și a canonului bizantin.

Dincolo de aceste posibile explicații, similitudinile de limbaj există în imagini fără niciun dubiu și prin această lucrare, cu ajutorul aplicației 3A, le-am putut descoperi și face vizibile către privitor. Concluziile dobândite în urma acestei analize sintactice nu fac decât să sporească și mai mult unitatea imaginilor și să ne arate că există o interdependență între sintactica imaginii și semantica ei. Atunci când am analizat sintactic prin procedee cantitative, cromatice și geometrice imaginile din baza de date, nu am putut să separăm în mod absolut acest gen de analiză, de partea semantică, deoarece explicațiile și semnificațiile profunde ale concluziilor descoperite în urma analizei sintactice, sunt înțelese în final cu ajutorul părții semantice din imagine. În concluzie, această lucrare dorește doar să contribuie, fie și în cel mai mărunț mod, la nesfârșita cercetare umană din domeniul vizualului, aducând încă o dată la lumină complexitatea, genialitatea și unicitatea iconarilor bizantini și a pictorilor din pre-renaștere.

Cuvinte cheie:

Artă

Cercetare

Bază de date

Arhivă

Cluster/ Clustering

Duecento

Trecento

Prerenăștere

Artă bizantină

Rusia

Grecia

Italia

Relații cantitative

Structură geometrică

Consonanțe muzicale

Poligoane regulate